

EFTER ATLANTPAKTEN

SOM betonades i föregående nummer av denna tidskrift, har världsläget i vissa avseenden klarnat genom Atlantpaktens undertecknande. Detta innebär emellertid långtifrån någon avspänning. Tvärtom stå vi nu vid det preliminära fullbordandet av den utveckling, som avtecknat sig ända sedan krigets slut, ja, för mera tänkande iakttagare ända sedan våren 1943, då Ryssland efter segern vid Stalingrad tog Katynfrågan till förevändning att bryta med den lagliga polska regeringen. Världen är ännu en gång delad i två stora block, som beväpnade eller under beväpning misstänksamt iakttaga varandra. Vad som återstår att se, är, om denna utveckling skall fortsätta till en öppen brytning eller icke. Med full säkerhet kan väl endast sägas, att skapandet av ett verkligt, även militärt respektingivande västblock var den enda möjlighet, som fanns kvar att rädda freden genom att söka avskräcka den presumptive angriparen från fortsatt aggression.

Atlantblocket innefattar utom U.S.A., England och Canada även Frankrike, de tre Be-Ne-Lux staterna, Danmark, Norge, Island, Portugal och Italien samt de av de tre västmakterna ockuperade tyska områdena. Ett direkt ryskt angrepp på något av dessa territorier förefaller mindre sannolikt med hänsyn till de synnerligen allvarliga risker, som därmed otvivelaktigt äro förbundna. De ännu utanförstående väst- och mellaneuropeiska länderna — Spanien, Eire, Schweiz och Sverige — förefalla knappast heller direkt hotade för närvarande, skyddade som de äro genom sitt geografiska läge eller andra omständigheter. För Sveriges del är dock den relativa tryggheten förknippad med ett tyvärr så ovisst skydd som det mått av oberoende, som Finland lyckats hävda.

Den egentliga farozonen synes för ögonblicket snarast befinna sig på annat håll. Det har i allvarliga engelska pressorgan med oro påpekats — bl. a. av en politiker i så framskjuten ställning som Harold Macmillan — att färdigställandet av Atlantpakten utan komplettering med en motsvarande överenskommelse till värn för de hotade staterna vid östra Medelhavet och i Mellersta Östern innebär en betydande risk för att det ryska trycket ändrar

riktning och efter minsta motståndets lag söker sig mot Sunden och Persiska viken på samma sätt som vid flera tillfällen förut under de senaste etthundra femtio åren. Det är nog samt känt, att både utrikesminister Tsaldaris och den turkiska statsledningen hade arbetat på en medelhavspakt och med stor besvikelse nödgats åse, att konsolideringsarbetet åtminstone tills vidare gjort halt i och med Italiens anslutning till Atlantblocket.

Grekland och Turkiet åtnjuta visserligen fortsatt stöd enligt Truman doktrinen, och detta utgör i själva verket huvudförutsättningen för deras fortsatta tillvaro. Men det kan knappast bestriidas, att de i och med Atlantpaktens tillkomst försatts i en obehaglig och exponerad position som ett slags andra eller tredje klassens klienter till U.S.A. För Greklands del tillkommer, att den amerikanska hjälpen ingalunda visat sig tillräcklig för att göra slut på de ryska drabantstaternas knappast ens camouflerade aggression i norr, något som väl dock borde ha legat inom Förenta staternas möjligheter, om verkligt statsmannamässig beslutsamhet funnits i Washington. Kallsinnigheten inför Greklands ohyggliga läge utgör över huvud taget en av de obehagligaste punkterna i den aktuella situationen och kan, om det vill sig verkligt illa, svårt hämna sig. Med hänsyn till det i och med Jangtseövergången allt närmare perspektivet av ett helkommunistiskt Kina ter sig denna labila ställning mellan Korfu och Karachi alltmera hotande. Västerlandets kultur har i alla händelser ej svävat i sådan fara sedan de mongoliska ryttarskarorna travade genom Ungern och Schlesien för 700 år sedan.

En annan svag punkt i den västliga statskonsten hittills utgör Spanien. Med en av Europas f. n. starkaste arméer och ett ur strategisk synpunkt särdeles betydelsefullt läge — i sämsta fall den naturliga bastionen efter Frankrikes fall och utgångspunkt för Västeuropas befrielse — borde Spanien vara en självskriven medlem av ett västerländskt block. Det är också uppenbart, att man på amerikansk sida är fullt medveten härom men hittills hindrats draga konsekvenserna av sin insikt på grund av den besynnerligt verklighetsfrämmande inställningen på socialdemokratiskt håll liksom i vissa borgerliga vänsterkretsar i England och kanske än mer i Frankrike; man ser för resten underliga avläggare av detta slag av tänkande — om nu termen här kan användas — även i svensk vänsterpress. Det borde annars vara självklart, att de som, mycket begripligt, 1941 med förtjusning accepterade vapenbrödrskapet med Stalin och Berija och ej hyste några betänk-

ligheter mot att fortsätta denna vänskap även efter kriget, om vederbörande bara hade velat, borde vara de sista att agera något slags renlevnadsmän gentemot Franco. Till den spanske diktatorns förmån har f.ö. ej minst Churchill vid olika tillfällen haft åtskilligt att andraga. Hur som helst, Spaniens frånvaro är en allvarlig svaghet för Västern, även om man väl har rätt att hoppas, att förnuftet skulle återfå målföret i händelse av en öppen kris om inte förr.

De påvisade svagheterna i västblockets ställning i Medelhavet och Mellersta Östern äro så mycket farligare, som åtskilligt tyder på att det storpolitiska farocentrum redan flyttat över dit. I Persien förefaller den ryska aktiviteten åter vara i tilltagande. Bedömarna av läget tyckas även vara ganska ense om att den ryska manöver, som nu i första hand kan väntas, är ett försök att slutgiltigt likvidera den uppstudsige Tito och hans regim. Detta företag torde knappast kunna utföras enbart medelst en »inre» jugoslavisk revolt utan förutsätter troligtvis även en direkt rysk insats av militär art. Hur västblocket kan tänkas reagera härpå, är svårt att förutsäga. Inga som helst förpliktelser binda veterligen England—U.S.A. och Tito vid varandra, och »marskalkens» inre regim har knappast blivit nämnvärt smakligare ur västerländsk synpunkt. Men å andra sidan skulle en ostörd likvidering av den kommunistiske rebellen innebära en överväldigande framgång för Kreml och en motsvarande prestige-förlust för dess motspelare, som ej kunnat hindra Stalin att göra sig av med denna påle i köttet. Hur State Department avväger dessa pro et contra, är som sagt hittills fördolt.

Konsolideringen på den västerländska sidan har i alla händelser satt en viss fart på ockupationsmakternas tyska politik och synes vara på väg att äntligen bringa en västtysk stat till stånd. Svårigheterna ha varit och äro alltjämt avsevärda, eftersom det starka tyska socialdemokratiska partiet envist motsätter sig den — däremot av det stora borgerliga partiet accepterade — federalistiska lösning, som den franska politiken gjort till västmakternas ultimatum i frågan. Hur den tyska utvecklingen i fortsättningen kommer att gestalta sig, är mycket svårt att förutse. Engelska iakttagare, så t. ex. Manchester Guardian, äro föga belåtna med västmakternas politik under de sista månaderna och mena, att den utan tvingande skäl med sin njugghet skapat en ogynnsam stämning på tyskt håll.

Att den kommande våren och sommaren måste bli synnerligen

kritiska för Europa, förefaller tyvärr tydligt. Ur rysk synpunkt erbjuda dessa månader sannolikt åtminstone tillsynes en chans att ställa motparten inför ett eller flera betydelsefulla faits accomplis, innan den militära konsolideringen i väster hunnit göra dylika försök a priori utsiktslösa. Det återstår att se, om man i Kreml är villig att satsa på denna onekligen rätt hasardfyllda chans eller nöjer sig med alla de trick man lyckats taga hem mellan 1943 och 1948. Att situationen påbjuder den yttersta vaksamhet och en omfattande militär beredskap hos alla stater i utsatt ställning, ligger i alla händelser i öppen dag. Med desto djupare oro följer man de svenska maktägandes militära åtgärder och projekt.

P. S. Sedan det ovanstående skrevs, har en kompromiss av oviss livsduglighet äntligen uppnåtts i den tyska författningsfrågan. Viktigare är emellertid, att en uppgörelse plötsligt börjat skymta i den snart årslånga Berlinkonflikten och till synes tack vare ryska eftergifter. Det är möjligt, att man här har att se en första, lovande frukt av Västmakternas fastare politik under det senaste året liksom av deras framgång med luftbron. I så fall kan man hoppas på en fortsatt avspänning. Men det är också — och i minst lika hög grad — tänkbart, att vi än en gång blott ha att göra med en av Moskvas taktiska manövrar i syfte att medelst skenbart fredsvänliga, i sak till intet förpliktande gester samla ammunition till en förnyad propagandistisk trumeld i nästa skede av ett alltmera intensifierat kallt krig.

Qui vivra verra!

1.5.1949.